

M

Tutkimuksen Säräisniemen Nimisjärvellä v. 1919.

Kertomukseen kuuluu 3 karttaa, 1 valokuva
sekä H.M.1. 7526:1 - 16, 7619: 1 - 43 ja 7620:
1 - 145.

a) Sillankorva.

Kun syystalvella 1918 otettiin täytemaata Nimisojan yli rakennettavalle sillalle johtaviin "pankkeihin", löydettiin suuri joukko etupäässä kivikautisia muinaisesineitä, jotka Puhakan torppari Iikka Karppinen alkuvuodesta 1919 lähetti Kansallismuseoon (7526:1 - 16; Karppisen kirjeet verifikaateissa). Niiden joukossa herätti huomiota etenkin muuan pronssiesine; tohtori Hackmanin arvelun mukaan kaularenkaan katkelma roomalaiselta rautakaudelta (ks. Finsk Museum 1920-1921, siv. 38). Allekirjoittaneen tehtäväksi joutui kesämatkallaan 1919 suorittaa näiden löytöjen johdosta tutkimuksia paikalla. Avustajani oli kaivauksissa maiteri Matti Kampman.

Säräisniemen Nimisjärven asuinpaikka-alue on museossa ennestään hyvin tunnettu; viitattakoon siihen nähden vain eri tutkijain kaivauskertomuksiin museon arkistossa ja Ailion selostukseen teoksessa Die steinzeitlichen Wohnplatzfunde II, siv. 185 ja seur.

Karppisen lähettämät löydöt ovat --paitsi mahdollisesti muutamia saviastiankappaleita, jotka voivat olla Puhakan luota löytyneitä, -- Sillankorvan asuinpaikalta, joka Nimisjärven asuinpaikoista on ollut tuottavin. Sillan "pankkeihin" oli otettu maata niiltä kohdin missä m.m. Ailio ja Tallgren olivat aikaisemmin kaivaneet, mutta oli myös osaksi rikottu tutkimatonta aluetta. Tällöin oli löytöjä tullut lähempänä rantaa olevalta vyö-

2.

hykkeeltä kohdilta a - b kartalla 1 sekä aivan rakenteilla olevan sillan korvastakin, jotavastoin ylempää (c kartalla 1), mistä myös otettiin sekä täytemaata että kiviä, ei enää muinaisesineitä tavattu; täältäkin tienoin korjattiin kuitenkin al-lekirjoittaneen kaivausten kestäessä talteen joku esine (7620:144), vaikkakin pengotusta alueesta täällä saattoi heti huomata, että rikaslöytöinen kulttuurikerros ei jatkunut tänne saakka. Sillanrakennustyöt olivat tapahtuneet maan ollessa jäässä, joten paikkakuntalaisten arvelun mukaan runsaasti muinaisesineitä oli joutunut uuden sillan "pankkeihin". Sillankorvasta sekä sillanrakennustöissä löydettyjä että pengotulta alueelta myöhemmin kerättyjä muinaisesineitä ostin vielä useammilta paikkakuntalaisilta museoon (7619:9 - 23).

Kaivausalue

Kaivausalueekseni valitsin muutaman ulkonevan kielekkeen koskemattomaa maata, joka sijaitsi tekeillä olevan sillan korvasta ja myös Nimisojan rannasta n. 20 m:n päässä (ranta oli kyllä, veden ollessa ylen alhaalla, tavallista etäämpänä). Juuri näistä kohdin, vain n. 2,5 m:n päässä tästä kielekkeestä, oli löydetty edellä mainittu rautakautinen pronssisen kaularenaan kappale, kuten kartoista 1 ja 2 selviää. Aivan tarkoin ei sen löytökohtaa kylläkään enää osattu näyttää. Alue oli samanlaista rantakivikkoa, kuin muuallakin Sillankorvan kaivaus-alueilla, n. 1,25 - 1,50 m ylempänä Nimisjärven ^(eloku. 22 p. 1919) veden pintaa. Maa näytti kaivauspaikalla hieman alenevan järvestä pois päin, joten kivikko näyttää tässä olleen rantavallin tapaista. Maanlaatu - ylinnä paikoin aina 25 cm vahva turvekerros, sitten kivikkoa ja alinna pohjasavi -- pakotti tutkiessa turvautumaan lastoihin, vieläpä usein kuokkaankin. Kaivausta haittasi satainen ilma, joka teki seulomisen ylen hankalaksi, maa kun oli saviperäistä. Paitsi ehyttä maata tutkittiin pengottua maata sen ympärillä n. 1 - 2 m:n laajuudelta. Koko tutkittu alue tuli näin n. 70 neliömetriksi.

Kulttuurikerros

Kulttuurikerros. Humuskerros, jossa oli jo ijältään kuitenkin etupäässä ilmeisesti hyvinkin nuoria löytöjä, oli 25 - 10 cm paksu ja suovarpujen vaikutuksesta sangen sitkeä. Sen alla oli varsinainen vahvasti likainen kulttuurikerros, joka

3

kaivausalueen lähinnä järveä olevassa osassa oli yleensä n. 50 cm vahva, mutta oheni järvestä etääntyessä ulottuen linjalta K eli kaivausalueen yläreunassa vain n. 25 - 35 cm syväälle. Perusmaa oli, kuten jo mainittu, savea, joka kaivausalueen yläreunassa alkoi tulla hietaperäiseksi. -- Palon jäljet ja musta maa ulottuivat paikoin ympäröivää kulttuurikerrosta huomattavasti syvemmälle. Niinpä oli ruuduissa N - O: 5 - 6 kulttuurikerroksessa kuoppa, jonka pohja arvion mukaan -- pintamaa oli tällä kohtaa rikottu -- on alkuaan ollut n. 90 cm syvällä pinnasta lukien. Ylempänä oli tämän syvennyksen kohdalla hiiliä ja kiviäkin; paikalla on mahdollisesti ollut tulisija; siitä löytyi m.m. hioinkiven pala ja saviastiankappale (7620:9). Ruuduissa L - K:3 oli isojen laakakivien alla nokimaakuoppa, jonka pohja meni 60 cm syväälle eli n. 25 cm syvemmälle kuin ympäröivä kulttuurikerros; siitä löytyi palaneita tuumuruja. Ruudussa K:5 oli palaneita luumuruja sisältävää mustaa maata 20 cm leveällä alueella 55 cm syvään; samanlainen kuoppa oli L:5:n ja K:5:n rajalla sekä ruudussa K:7. -- Ruuduissa L - M: 7 - 9 oli verraten isolla alueella heti pintaturpeen alla n. 10 - 15 cm paksu kerros melkein puhdasta savea; sen alta tuli esille vielä vahva kulttuurikerros josta löytyi m.m. kivinen tasataltta (7620:93).

Tulisija.

Tulisija ruuduissa M - O:7 - 9, keskus ruudussa N:8, oli kaivausalueella tavattu huomattavin kiinteä asuntojäännös. Heti pintaturpeen alta, 18 cm syvästä, tuli tästä esiin tiheä n. 2 - 3 kerroksinen kivilatomus, jossa kivet olivat aivan hauraksi palaneet, sekä niiden välistä vahvasti selvää tuhkaa, palaneita luita ja hienoa palanutta kalanruotosälöä (nikamia y.m.; näyte n:ossa 7620:84); tällainen kivi- ja tuhkerros ulottui tulisijan keskustassa aina savipohjaan saakka eli 57 cm syvään, ollen siis 39 cm paksu. Turpeessa tulisijan päällä oli jo hiiliä ja kaikkialla kaivausalueella pintakerroksessa tavattavia polttamattomia isohkoja nisäkkäiden luita. Ruudussa M:8 toisiinsa yhtyvät isot kivet näyttivät olleen jo paikoillaan tulisijan käyttöaikoina ja muodostaneen ikäänkuin sen perän. Verraten laajalti tulisijan ympärillä oli kulttuurikerros tavallista likaisempaa ulottuen paikoin n. 60 - 70^{cm} syvään. Pa-

4.
lojälkien vahvuudesta päättäen on tulisija ollut kauan käytännössä. Liedensijan tuhkasta ja kivien lomista löytyi m.m. pari pronssilevyn palasta, joista toinen ehkä kattilan reunasta (7620:75,81), sen reunan luota ruudusta M:9 niinkään pronssilevyn pala (7620:97). Myöskin pronssisen kaularenkaan kappale 7526:1 ja pronssilevyn pala 7620:104 ovat löytyneet verraten läheltä tätä tulisijaa. Samanikäisiä kuin tämä kulttuurikerroksen myöhempiin osiin ilmeisesti kuuluva tulisija ovat ainakin nuo siitä löytyneet pronssipalat, mutta mahdollisesti myös sen lähettyviltä löytynyt kaularenkaan kappale, joka määräisi siis tulisijan iäksi roomalaisen rautakauden.

*Relatiivinen
Kronologia.*
Tulisijan ikäsuhteita valaisee katsaus löytöjen esiintymiseen kulttuurikerroksessa. Eivät vain kivikautiset löydöt vaan myös pronssikautiset talkkisekaiset saviastian kappaleetkin olivat aivan sekaisin kulttuurikerroksessa, paikoin isojen rantakivien allakin esiintyvässä liikutellussa maassa (esim. 7620:60,88,89,95). Niiden maahan jouduttua on siis kulttuurikerros ilmeisesti vahvasti liikkunut, arvatenkin jäiden siirrellessä rantakiviä. Tätä todistaa jo sekin, että saviastian palat, jotka yleensä olivat pieniksi murtuneita, olivat aivan hajallaan, eikä saman astian paloja tavattu koskaan yksissä ryhmissä. Samojen saviastian kappaleet olivat eksyneet etäälle toisistaan, josta selvänä esimerkkinä on se, että yhteenkuuluvia saviastianpaloja on tullut useista eri kaivauksistakin (esim. 3147:16, 4080:52, 7526:16 ja 7620:30). Johtopäätelmin erilaisen kivikautisten keramiikkain (tyypillisen kampakeramiikan ja nuorakampakeramiikan) sekä pronssikautisen keramiikan keskinäisestä ikäsuhteesta ei siis löytöjen esiintyminen kulttuurikerroksessa anna tilaisuutta. Kuitenkin olin huomaavinani, että kivikautisia saviastianpaloja ja kiviesineitä sekä sädekviliuskeiskoksia sittenkin oli enemmän kulttuurikerroksen alaosissa, pronssikautista talkkikeramiikkaa taas hieman ylempänä, joskin aivan päinvastaistakin järjestystä saattoi yksityiskohdissa huomata (esim. 7620:32).

Näitä sekä kivi että pronssikautisia löytöjä nuorempi on edellä selostettu tulisija, se kun oli säilynyt, päinvastoin

kuin aikaisemmat löytöesineet, jokseenkin alallaan. Sen alle puolittain hautautuneina löytyi pari pronssikautisena pidettävää saviastian reunapalaa (7620:95). Että tulisijasta löytyneet pronssilevyn palat ovat yhdenaikuisia kuin tulisija lienee selvää, jotavastoin roomalaisen rautakauden kaularenkaan katkelman yhdenikäisyys näiden pronssipalojen ja tulisijan kanssa ei ole aivan varma, joskin todennäköinen.

Tätä tulisijaa mahdollisesti vielä nuorempaa astetta kulttuurikerroksessa edustavat kaikkialla kaivausalueella päällimmäisenä, osaksi jo turpeesta, löytyneet polttamattomat nisäkkäiden luut, joita oli m.m. itse tulisijan päälläkin. Mainittakoon kuitenkin, että polttamattomia luita sekä tulisijan kohdilla että eräässä kohdassa muuallakin oli jokunen joutunut syvemmällekin (L:9; 7620:127). Edelleen oli pintakerroksessa hiiltä, paikoin (esim. ruudussa K:3) niin paljon, että saattoi olettaa myöhäisiä nuotionpaikkoja, joku kuonapala, kalansuomuja (7620:13), joku yksityinen kivi- tai pronssikautinen saviastianpala sekä kvartsi-iskoksia; viimeainittuja oli pintakerroksessa siksi paljon, m.m. ruudussa M:8 tulisijan päällä, että täytynee otaksua kvartssia käytetyn primitiivisissä oloissa vielä verraten myöhäisinä aikoina.

Kulttuurikerros Sillankorvan löytöpaikalla on siis syntynyt pitkän ajan kuluessa. Vanhimmat löydöt, teräväreunaiset kirveet ja tyypillinen kampakeramiikka, viittaavat jo verraten varhaiselle kivikaudelle. Kivikautiset erilaiset keramiikat ja pronssikautiset saviastianpalat ovat sulloutuneet sekaisin kivien väliseen kulttuurikerrokseen. Niiden päällä oli rautakautinen tulisija ja ylinnä oli jäännöksiä kenties hyvinkin myöhäisinä aikoina tapahtuneesta kalastajain oleskelusta paikalla. Kalainen Nimisjärvi on kautta aikojen ollut erittäin suosittu pyyntipaikka, kuten myös muualtakin järven ympäristöltä talteen saadut löydöt viittaavat (vrt. esim. Ailio, Wohnplatzfunde II, s. 205, nootti 1).

V. 1919 Sillankorvasta saaduista muinaislöydöistä (7526:1 - 16, 7619:9 - 23, 7620:1 - 145) on selostus Finskt Museumissa 1920 - 1921, siv. 27 - 29. Tulfoon lisäksi mainituksi, että

paikkakuntalaiset kertoivat allekirjoittaneelle Sillankorvasta löytyneen punaisesta kivistä tehdyn nuolenkärjen - ilmeisesti pohjoisskandinavista punaista liusketta - , joka oli kuitenkin särkynyt ja hukkaan joutunut.

*Tulevia kivi-
vauksia.*

Nimisojan silta, jota rakennettaessa Iikka Karppisen museon lähettämät ja allekirjoittaneen tutkimuksen aiheuttamat löydöt tehtiin, on osana tekeillä olevan, Säräisniemeltä suoraan Vaalaan johtavan maantien rakennustöistä. Tämän tien rakentaminen on ollut jo kuitenkin pitemmän aikaa keskeytyneenä. Ennenkun rakennustyöt jälleen alkavat, on se osa Sillankorvan asuinpaikka-alueetta, joka tulee jäämään maantien alle lähinnä uutta siltaa, pinta-alaltaan arviolta n. 200 m², tutkittava. Tämän johdosta on Muinaistieteellinen Toimikunta 3 p:nä maalisk. 1920 päivätyssä kirjeessään n:ro 149 pyytänyt Oulun läänin maaherraa saattamaan asianomaisten tiedoksi, että ennen maantientekotöiden uudelleen alkamista on siitä hyvissä ajoin ilmoitettava Toimikunnalle (Ks. myös maaherran vastausta 8/4 1920, n:ro 11768, top. arkistossa).

b) Muilta Nimisjärven löytöpaikoilta.

talteen saamani löydöt ovat luetellut n:roilla 7619:1 - 8, 24 - 43. Niiden joukossa on joitakin esineitä uusilta ennestään tuntemattomilta löytöpaikoilta: N:rot 7619:1 - 4 Pellonpään talon Kitkan pellostä, talosta n. 100 sylvä luoteeseen, n:ro 7619:5 Pellonpään Harjupellostä talosta n. 150 sylvä etelään, 7619:7 Korpelan padon niemeltä Nimisojan länsirannalta Patokaarrostä (ks. Allio, Wohnplatzfunde II, siv. 188, kartta 83) hieman etelään, 7619:33 Välitalon perunapellostä läheltä "Kaskea", ja mahdollisesti joku esineistä 7619:34 - 40 Järvenperän rantakivikolta Nimisjärven pohjoispäästä. Löytöesineistä on mielenkiintoisin muuan mahdollisesti pronssikautinen, Nimisjärven rannalta, Järventakasen talon kohdalta löydetty valinmuotin katkelma 7619:32). Vrt. Finskt Museum 1920-21, siv. 29.

Lopuksi mainittakoon, että museo v. 1920 sai vastaanottaa yllämainitulta torppari Iikka Karppiselta uuden lähetyksen Ni-

misjärven ympäriltä ja lähistöiltä löydettyjä muinaisesineitä
(7683:1 - 28).

Tutkimukset Nimensjärvellä suoritettiin 22 - 25 p. elok.
1919.

Aarne Ruopanen

Kartta 1.

Säräismiemi. Nimisjärvi

Sillankorva

A. Europaeuksen kaivausalue elok. 1919.

19 ²⁵ / VIII 19

Kartoittanut Matti Kampman.

A: 1.000.

a-b-c Alue, josta täyte maata on otettu siltaan.

▲ = Erinäisiä löytöpaikkoja.

+ Pronssiaineen 7526:1 löytöpaikka.

Kartta 2.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Ehyttä maata.

F
K
L
M
N
O
P

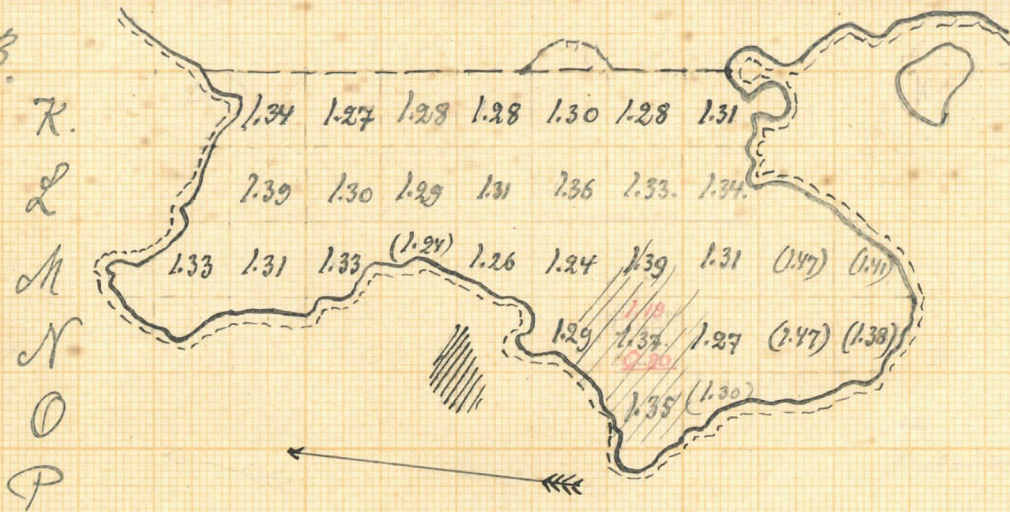
F
K
L
M
N
O

Sataisniemi, Nimisjärvi, Sillan-P.
korua. A. Euroopauksen kaivaus 1919.

- x Kiviesineitä
  - △ Seviastian paloja kivien alta
  - Pronssi esineitä.
  - Pengotun alueen raja.
  - /// nokista maata ja hietää
- 0 1 2 3 4 5 Metr.

Kartta 3.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Säräisniemi, Nimisjärvi, Sillankorve
A. Euroopneuksen kaivausalue 1919,
Korkeusmittoja, jotka osottavat
maanpinnan korkeutta Nimisjärven
vedenpinnasta, joka mittoja otettiin
sa elok. lopulla 1919 oli hyvin alhaalla.
Punaiset numerot tarkoittavat tulssijon glä- ja alareunaa.

Tulisiijakiveys
Säräisniemi, Nimensjärvi, Lillankorva.
A. Euroopaentseu Kaivausalueelta v. 1919.
Tulisiija kulttuurikerroksen yläosassa ruu-
dussa M-N:7-8, valokuvattuna lounasta
päin sadeilmalla. Valok. A. Europaens 1919.